

KOMMENTARER TILL
ALLMÄNNA RÅD

Mottagande i anpassade grundskolan och anpassade gymnasieskolan

Kommentarer till Skolverkets allmänna råd om mottagande i anpassade grundskolan och anpassade gymnasieskolan samt om urval till anpassade gymnasieskolans nationella program

Skolverket

Mottagande i anpassade grundskolan och anpassade gymnasieskolan

Kommentarer till Skolverkets allmänna råd om mottagande i anpassade grundskolan och anpassade gymnasieskolan samt om urval till anpassade gymnasieskolans nationella program

Publikationen finns att ladda ner som kostnadsfri pdf
från Skolverkets webbplats: skolverket.se/publikationer

ISSN: 1403-4549

ISBN: 978-91-7559-608-2

Grafisk produktion: Typoform

Skolverket, Stockholm 2023

Förord

Skolverkets allmänna råd (SKOLFS 2023:129) om mottagande i anpassade grundskolan och anpassade gymnasieskolan samt om urval till anpassade gymnasieskolans nationella program är rekommendationer om hur huvudmän och rektorer kan eller bör arbeta för att se till att mottagande och urval sker på rätt grunder och på ett sätt som är rättssäkert för eleverna.

Det framgår av de allmänna råden att Skolverkets allmänna råd (SKOLFS 2018:251) om mottagande i grundsärskolan och gymnasiesärskolan samt om urval till gymnasiesärskolans nationella program har upphört att gälla.

Peter Fredriksson

GENERALDIREKTÖR

Innehåll

Inledning	6
Kort om förutsättningar för mottagande i anpassade grundskolan och anpassade gymnasieskolan	9
1. När frågan om mottagande väcks	12
2. Utredning inför beslut om mottagande	16
3. Beslut om mottagande	24
4. När det framkommer att en mottagen elev inte tillhör målgruppen	32
5. Urval till anpassade gymnasieskolans nationella program med offentlig huvudman	36
Referenser	39

Inledning

Vad de allmänna råden handlar om

Skolverkets allmänna råd (SKOLFS 2023:129) om mottagande i anpassade grundskolan och anpassade gymnasieskolan samt om urval till anpassade gymnasieskolans nationella program är rekommendationer om hur huvudmän och rektorer kan eller bör arbeta för att se till att mottagande och urval sker på rätt grunder och på ett sätt som är rättssäkert för eleverna.

Vilka de allmänna råden vänder sig till

Dessa allmänna råd riktar sig till dem som bereder och fattar beslut om mottagande av elever i anpassade grundskolan och anpassade gymnasieskolan. Det är elevens hemkommun, det vill säga i regel den kommun där eleven är folkbokförd, som ansvarar för detta.¹ Om beslutanderätt ska delegeras krävs ett beslut om delegation.²

Beslutet ska föregås av en utredning som omfattar en pedagogisk, psykologisk, medicinsk och social bedömning. Samråd med barnets vårdnadshavare ska ske när utredningen genomförs. När en elev fyller 18 år har hon eller han inte längre vårdnadshavare.

Det saknas bestämmelser om att ett beslut om antagning till kommunal vuxenutbildning som anpassad utbildning ska föregås av en utredning och vad denna i så fall ska innehålla. Målgruppen för anpassad utbildning för vuxna är dock densamma som för anpassade grundskolan och anpassade gymnasieskolan. Råden bör därför i viss mån kunna vara vägledande även i arbetet inför ett beslut om antagning till kommunal vuxenutbildning som anpassad utbildning. De delar av råden som till exempel handlar om samråd med vårdnadshavare är naturligtvis inte tillämpliga. Även i andra avseenden skiljer sig regleringen av kommunal vuxenutbildning som anpassad utbildning på grundläggande och gymnasial nivå från vad som gäller för anpassade grundskolan och anpassade gymnasieskolan. Råden måste därför övervägas utifrån den reglering som gäller för kommunal vuxenutbildning som anpassad utbildning på grundläggande och gymnasial nivå.

För elever med intellektuell funktionsnedsättning i specialskolan får anpassade grundskolans kursplaner tillämpas om elevens vårdnadshavare lämnar sitt samtycke. Anpassade grundskolans kursplaner får dock tillämpas för en elev utan elevens vårdnadshavares samtycke om det finns synnerliga skäl med hänsyn till elevens bästa.³ Det är Specialpedagogiska skolmyndigheten som beslutar om mottagande i specialskolan.

1. 7 kap. 5 § andra stycket och 29 kap. 6 § skollagen (2010:800).

2. 2 kap. 2 § skollagen samt 6 kap. och 7 kap. kommunallagen (2017:725).

3. 12 kap. 8 § skollagen.

Hur materialet är strukturerat

Den här publikationen inleds med en beskrivning av vad som avses med intellektuell funktionsnedsättning samt förutsättningar för mottagande i anpassade grundskolan och anpassade gymnasieskolan. Publikationen är indelad i fem avsnitt. Avsnitten kommer i följande ordning:

1. När frågan om mottagande väcks
2. Utredning inför beslut om mottagande
3. Beslut om mottagande
4. När det framkommer att en mottagen elev inte tillhör målgruppen
5. Urval till anpassade gymnasieskolans nationella program med offentlig huvudman.

Varje avsnitt är i sin tur indelat i tre delar: aktuella bestämmelser, återgivanden av de kungjorda allmänna råden och kommentarer.

Aktuella bestämmelser

Varje avsnitt inleds med en hänvisning till de bestämmelser som avsnittets allmänna råd grundar sig på. Skolverkets allmänna råd utgår alltid från en eller flera bestämmelser. Dessa allmänna råd grundar sig på bestämmelser i skollagen (2010:800) och gymnasieförordningen (2010:2039).

Allmänna råd

Skolverkets allmänna råd är rekommendationer om hur huvudmän och skolpersonal kan eller bör arbeta för att uppfylla kraven i bestämmelserna. Allmänna råd syftar till att påverka utvecklingen i en viss riktning och till att främja en enhetlig rättstillämpning. Råden bör alltså följas om inte de som råden riktar sig till handlar på ett annat sätt som gör att kraven i bestämmelserna ändå uppfylls.

Kommentarer

Kommentarerna ska göra det lättare att förstå och tillämpa de allmänna råden. De ska ses som ett stöd vid tillämpningen av råden.

Centrala begrepp

Intellektuell funktionsnedsättning

Målgruppen för anpassade grundskolan är barn som på grund av att de har en intellektuell funktionsnedsättning inte bedöms ha förutsättningar att uppfylla grundskolans kriterier för bedömning av kunskaper eller betygskriterier.

Målgruppen för anpassade gymnasieskolan är ungdomar vars skolplikt har upphört, som påbörjar utbildningen före utgången av det första kalenderhalvåret det år de fyller 20 år, och som inte bedöms ha förutsättningar att uppfylla gymnasieskolans betygskriterier därför att de har en intellektuell funktionsnedsättning.⁴ Det som sägs i skollagen om personer med intellektuell funktionsnedsättning gäller även dem som har fått en betydande och bestående begåvningsmässig funktionsnedsättning på grund av hjärnskada, föranledd av yttre våld eller kroppslig sjukdom. Personer med autism eller autismliknande tillstånd jämföras med personer med intellektuell funktionsnedsättning endast om de också har en intellektuell funktionsnedsättning eller en bestående begåvningsmässig funktionsnedsättning på grund av hjärnskada, föranledd av yttre våld eller kroppslig sjukdom.⁵

Intellektuell funktionsnedsättning definieras som en nedsättning i intellektuell förmåga konstaterad under uppväxten och en samtidig nedsättning i adaptiv förmåga.⁶

4. 7 kap. 5 § och 18 kap. 4 § skollagen.

5. 29 kap. 8 § skollagen.

6. American Psychiatric Association (2013) Diagnostic and Statistical Manual of Mental Disorders, fifth edition (DSM-5).

Kort om förutsättningar för mottagande i anpassade grundskolan och anpassade gymnasieskolan

Barnets bästa

Av 1 kap. 10 § skollagen följer att barnets bästa ska vara utgångspunkt i all utbildning. Med barn avses varje människa under 18 år. Barnets inställning ska så långt det är möjligt klarläggas. Barn ska ha möjlighet att fritt uttrycka sina åsikter i alla frågor som rör honom eller henne. Barnets åsikter ska tillmätas betydelse i förhållande till barnets ålder och mognad.

Myndighetsutövning

Beslut om mottagande i anpassade grundskolan eller anpassade gymnasieskolan är myndighetsutövning mot enskild och ett särskilt ingripande beslut för den det berör. Det är viktigt att ärenden om mottagande blir ordentligt utredda, att beslut fattas på välgrundade underlag och att vårdnadshavarna har insyn i processen. Det är också viktigt att kommunen har rutiner för hur arbetet ska gå till. Rutinerna kan beskriva processen, vem vårdnadshavarna kan vända sig till, ansvarsfördelning, vem som beslutar om vad och vilka beslut som kan överklagas. Handläggningen av ärenden ska ske i enlighet med förvaltningslagen (2017:900), vilket bland annat innebär krav på dokumentation och kommunikation. Det är viktigt att beslutet om mottagande i anpassade grundskolan eller anpassade gymnasieskolan motiveras. Syftet är att det på så sätt ska vara lättare att förstå beslutet och bedöma om det är riktigt. Motiveringen är också viktig utifrån möjligheten att överklaga (se nedan). Motiveringen ska innehålla uppgifter om vilka föreskrifter som har tillämpats och vilka omständigheter som har varit avgörande för myndighetens ställningstagande.⁷ Av motiveringen kan det framgå vilka faktorer som beaktats i den sammanvägda bedömningen vad gäller elevernas förutsättningar att uppfylla kriterierna, hur faktorerna vägs samman samt vad som fällt avgörandet i tveksamma fall.

Vårdnadshavarnas medgivande är som huvudregel en förutsättning för mottagande i anpassade grundskolan. Endast i rena undantagsfall kan en elev bli mottagen utan vårdnadshavares medgivande (se vidare avsnitt 3 *Beslut om mottagande*). Ett beslut om mottagande i anpassade grundskolan kan inte ersättas av ett beslut om placering vid en skolenhet.⁸

7. 32 § förvaltningslagen (2017:900).

8. 11 kap. 29 § skollagen.

Känsliga personuppgifter

Barnets hemkommun måste se till att behandlingen av personuppgifter vid handläggning av ärenden avseende mottagande i anpassad grundskola och anpassad gymnasieskola följer reglerna i dataskyddsförordningen (GDPR)⁹ och lagen (2018:218) med kompletterande bestämmelser till EU:s dataskyddsförordning (dataskyddslagen), bland annat regler om känsliga personuppgifter och lämpliga it-säkerhetsåtgärder.

Överklagande

Ett beslut om mottagande i anpassade grundskolan eller anpassade gymnasieskolan går att överklaga. Den som delger någon ett sådant myndighetsbeslut är skyldig att informera mottagaren om detta. Beslutet får bara överklagas av vårdnadshavarna, eller av eleven själv om denne fyllt 16 år.¹⁰ Överklagandet ska lämnas in till den kommun som fattat beslutet. Det ska vara skriftligt och ha kommit in till kommunen inom tre veckor från den dag den klagande fått del av beslutet. När ett överklagande kommer in till kommunen prövar kommunen om överklagandet har kommit in i rätt tid och tar ställning till sitt tidigare fattade beslut. Kommunen ska ändra sitt beslut om kommunen bedömer att det tidigare beslutet var uppenbart felaktigt.¹¹ Överklagandet och övriga handlingar i ärendet ska skyndsamt överlämnas till Skolväsendets överklagandenämnd för prövning, om överklagandet inte avvisas. Om ett överklagat beslut ändras, helt eller delvis, av kommunen ska även det nya beslutet överlämnas till överklagandenämnden.¹² Överklagandenämnden kan med bindande verkan fatta ett nytt beslut i det överklagade beslutets ställe. Överklagandenämndens beslut kan inte överklagas.¹³

9. Europaparlamentets och rådets förordning (EU) 2016/679 av den 27 april 2016 om skydd för fysiska personer med avseende på behandling av personuppgifter och om det fria flödet av sådana uppgifter och om upphävande av direktiv 95/46/EG (allmän dataskyddsförordning).

10. 28 kap. 12 § p. 1 och p. 8 skollagen, 6 kap. 11 § och 13 § föräldrabalken, och 29 kap. 12 § skollagen och 33 § förvaltningslagen.

11. 38–39 §§ och 44–45 §§ förvaltningslagen.

12. 46 § förvaltningslagen.

13. 28 kap. 18 § skollagen.

AVSNITT 1

När frågan om mottagande väcks

1. När frågan om mottagande väcks

Aktuella bestämmelser

De allmänna råden om när frågan om ett mottagande väcks utgår från bestämmelser i skollagen.¹⁴

Allmänna råd

I Skolverkets allmänna råd (SKOLFS 2023:129) om mottagande i anpassade grundskolan och anpassade gymnasieskolan samt om urval till anpassade gymnasieskolans nationella program finns följande allmänna råd i avsnittet *1 När frågan om mottagande väcks*.

Rektorn i förskolan eller i förskoleklassen bör

- 1.** se till att vårdnadshavarna och hemkommunen informeras i de fall det bedöms att barnet eller eleven kan komma att tillhöra anpassade grundskolans målgrupp.

Läraren i förskoleklassen, grundskolan, sameskolan, gymnasieskolan eller elevhälsans personal bör

- 2.** snarast informera rektorn om en elev, trots extra anpassningar och särskilt stöd, inte bedöms ha förutsättningar att uppfylla kriterier för bedömning av kunskaper eller betygskriterier som gäller för grundskolan, sameskolan respektive gymnasieskolan och det dessutom finns tecken på att eleven tillhör anpassade grundskolans respektive anpassade gymnasieskolans målgrupp.

Rektorn i förskoleklassen, grundskolan, sameskolan eller gymnasieskolan bör

- 3.** ha rutiner för hur skolan ska informera eleven och vårdnadshavarna när det finns behov av att utreda om eleven tillhör anpassade grundskolans eller anpassade gymnasieskolans målgrupp, och
- 4.** ha rutiner för att informera den som beslutar om mottagande i hemkommunen om att det finns behov av att utreda om eleven tillhör anpassade grundskolans eller anpassade gymnasieskolans målgrupp.

Hemkommunen bör

- 5.** ha rutiner för hur vårdnadshavarna och eleven ska få information om vilka konsekvenser det får för barnet på kort och lång sikt att vara mottagen i anpassade grundskolan eller anpassade gymnasieskolan i stället för i grundskolan respektive gymnasieskolan,
- 6.** ha rutiner för att säkerställa att tolk anlitas vid behov, och
- 7.** ha rutiner för att säkerställa att en utredning påbörjas så snart frågan om ett eventuellt mottagande i anpassade grundskolan eller anpassade gymnasieskolan har väckts.

^{14.} 3 kap. 2 och 3 §§, 7 kap. 5 §, 18 kap. 4 och 5 §§ och 29 kap. 8 § skollagen.

Kommentarer

När frågan väcks om att ett barn i förskolan eller en elev i förskoleklassen kan komma att tillhöra anpassade grundskolans målgrupp (det allmänna rådet 1)

Utbildningen i förskolan och i förskoleklassen ska anpassas till alla barn och elever. Det är viktigt att barn och elever som är i behov av stöd får det utifrån sina behov och förutsättningar. Om frågan väcks redan i förskolan om att ett barn i framtiden kan komma att tillhöra anpassade grundskolans målgrupp behöver rektorn, efter samråd med barnets vårdnadshavare, säkerställa att hemkommunen är informerad. Det är också viktigt att denna information delges ansvarig för den förskoleklass där barnet ska gå. En utredning om målgruppsstillhörighet kan sedan bli aktuell i förskoleklassen för att beslut om mottagande ska kunna ske inför anpassade grundskolans årskurs 1. Några barn kommer dock att gå kvar i förskolan som 6-åringar och därefter börja i årskurs 1. I dessa fall måste processen kring ett eventuellt mottagande i anpassade grundskolan påbörjas redan i förskolan.¹⁵

När frågan om mottagande väcks för en elev i grundskolan, sameskolan eller gymnasieskolan (de allmänna råden 2, 3 och 4)

Skolans uppgift är att skapa förutsättningar för att alla elever ska kunna utvecklas så långt som möjligt. Alla elever ska ges den ledning och stimulans som de behöver i sitt lärande och sin personliga utveckling för att de utifrån sina egna förutsättningar ska kunna utvecklas så långt som möjligt enligt utbildningens mål. Elever som till följd av funktionsnedsättning har svårt att uppfylla de olika betygskriterier eller kriterier för bedömning av kunskaper som gäller, ska ges stöd som syftar till att så långt som möjligt motverka funktionsnedsättningens konsekvenser.¹⁶ Om en elev, trots skolans arbete med extra anpassningar och särskilt stöd¹⁷, inte bedöms ha förutsättningar att uppfylla kriterierna och det finns indikationer på att det kan bero på en intellektuell funktionsnedsättning, är det viktigt att överväga om eleven kan tillhöra målgruppen för anpassade grundskolan eller anpassade gymnasieskolan. Frågan om målgruppsstillhörighet kan aktualiseras under elevens hela skolgång.

Även vårdnadshavarna kan ta upp frågan om att deras barn borde tas emot i anpassade grundskolan eller anpassade gymnasieskolan. Det ingår då i rektorns uppgifter att informera vårdnadshavarna om den utredning som behöver göras och vad den syftar till.

Nästa steg i processen är att kontakta den som beslutar om mottagande i elevens hemkommun och informera om behovet av att göra en utredning. Utredningsarbetet behandlas under avsnitt 2 *Utredning inför beslut om mottagande*.

15. Närmare bestämmelser om när skolplikten inträder, tidigare skolstart och undantag från skyldigheten att fullgöra skolplikt i förskoleklass finns i 7 kap. 4, 10, 11 a och b §§ skollagen.

16. 1 kap. 4 § och 3 kap. 2 § skollagen.

17. 3 kap. 5–10 §§ skollagen. Se även Skolverket (2022), Kommentarer till allmänna råd om arbete med extra anpassningar, särskilt stöd och åtgärdsprogram.

Hemkommunens rutiner (de allmänna råden 5, 6 och 7)

Hemkommunen behöver ge kontinuerlig information och föra en dialog med vårdnadshavarna. Det är viktigt att även låta barnet komma till tals utifrån ålder och mognad. Många kommuner har valt att utse en kontaktperson som är ansvarig för alla dessa kontakter. Tolk eller teckenspråkstolk behöver anlitas i de fall eleven eller vårdnadshavarna har behov av detta.¹⁸ Användningen av tolktjänster ger bättre förutsättningar för till exempel en person som inte behärskar svenska, eller för en person med en hörselskada eller dövhet, att förstå informationen om vilken utbildning anpassade grundskolan eller anpassade gymnasieskolan erbjuder.¹⁹

Vid samråd med vårdnadshavarna och eleven är det viktigt att kommunens personal uttrycker sig tydligt och även på andra sätt underlättar för vårdnadshavarna och eleven i deras kontakter med kommunen. I den information som ges till vårdnadshavarna och eleven är det viktigt att det framgår vad som skiljer anpassad grundskola från grundskola och anpassad gymnasieskola från gymnasieskola samt vilka krav som vårdnadshavarna och eleven kan ställa på skolan. Det är också viktigt att eleven och vårdnadshavarna får information om anpassade grundskolans och anpassade gymnasieskolans målgrupp samt vilka konsekvenser det får på kort och lång sikt att gå i anpassade grundskolan eller anpassade gymnasieskolan. Till exempel kan det innebära begränsningar när det gäller framtida studiealternativ och yrkesval. Samtidigt ger anpassade grundskolan och anpassade gymnasieskolan större möjligheter till anpassningar utifrån elevens funktionsnedsättning, till exempel i fråga om de kriterier för bedömning av kunskaper eller betygskriterier som minst ska uppfyllas. Kommunen behöver ge vårdnadshavarna förutsättningar att kunna fatta ett beslut som de anser bäst gagnar deras barn på kort och lång sikt.

18. 13 § förvaltningslagen. En myndighet ska använda tolk om det behövs för att den enskilde ska kunna ta tillvara sin rätt när myndigheten har kontakt med såväl någon som inte behärskar svenska som med någon som har en funktionsnedsättning som allvarligt begränsar förmågan att se, höra eller tala. Det finns inget som hindrar myndigheterna att även i annat syfte använda sig av tolk, om de anser det motiverat för att ärendet ska bli tillfredsställande behandlat, prop. 2016/17:180.

19. Skolinspektionen, Mottagande i särskolan under lupp, 2011, dnr 40–2011:348.

AVSNITT 2

Utredning inför beslut om mottagande

2. Utredning inför beslut om mottagande

Aktuella bestämmelser

De allmänna råden om utredning inför beslut om mottagande utgår från bestämmelser i skollagen.²⁰

Allmänna råd

I Skolverkets allmänna råd (SKOLFS 2023:129) om mottagande i anpassade grundskolan och anpassade gymnasieskolan samt om urval till anpassade gymnasieskolans nationella program finns följande allmänna råd i avsnittet *2 Utredning inför beslut om mottagande*.

Hemkommunen bör

1. ha rutiner som säkerställer att elevens och vårdnadshavarnas synpunkter tas till vara fortlöpande under utredningens gång,
2. se till att det för elever med annan språklig bakgrund ägnas särskild uppmärksamhet åt faktorer som kan påverka förutsättningarna att göra korrekta bedömningar, och
3. ha rutiner som innebär att utredningen vid behov kompletteras i de delar som behöver klargöras.

Hemkommunen bör se till att den pedagogiska bedömningen

4. fastställer om eleven har förutsättningar att uppfylla kriterier för bedömning av kunskaper eller betygsriterier som gäller för grundskolan respektive gymnasieskolan, och
5. utförs av personal med adekvat specialpedagogisk kompetens.

Hemkommunen bör se till att den psykologiska bedömningen

6. fastställer om eleven har en intellektuell funktionsnedsättning, och i så fall i vilken grad, samt utförs av en legitimerad psykolog.

Hemkommunen bör se till att den medicinska bedömningen

7. fastställer om det finns medicinska orsaker till elevens inlärningssvårigheter, och om dessa indikerar målgruppsstillhörighet, samt utförs av legitimerad läkare.

Hemkommunen bör se till att den sociala bedömningen

8. fastställer om det finns sociala orsaker i eller utanför skolan som kan bidra till elevens inlärningssvårigheter, och utförs av kurator, eller någon annan med adekvat utbildning.

20. 7 kap. 5 §, 18 kap. 5 § och 29 kap. 8 § skollagen.

Kommentarer

Samråd med vårdnadshavarna och eleven (det allmänna rådet 1)

När utredningen genomförs ska samråd ske med elevens vårdnadshavare.²¹ Vid alla kontakter med eleven och vårdnadshavarna är det viktigt att kommunen fullföljer sin skyldighet enligt förvaltningslagen.²² Till exempel har vårdnadshavarna rätt att yttra sig över uppgifter som tillförts ärendet och kommunen ska vid behov anlita tolk.²³ Det är viktigt att det finns ett fortlöpande informationsutbyte mellan utredare, vårdnadshavarna och eleven utifrån elevens ålder och mognad. Vårdnadshavarnas erfarenheter av och syn på sitt barns utveckling, uppväxt och tidigare erfarenheter behöver tas tillvara för att ge en så fullständig bild som möjligt av eleven. Även eleven själv ska få komma till tals i alla frågor som rör henne eller honom. Barnets bästa ska alltid vara utgångspunkt och barnets inställning ska, så långt det är möjligt, klargäggas. Det är också viktigt att eleven blir informerad om sina rättigheter och vad de innebär i praktiken.²⁴

Vårdnadshavarnas samtycke (det allmänna rådet 1)

Skolan har en skyldighet att uppmärksamma elevens behov av extra anpassningar och särskilt stöd. För elever i behov av särskilt stöd har skolan, normalt i samråd med vårdnadshavarna, utarbetat ett åtgärdsprogram för att beskriva hur elevens lärande bäst kan stödjas.²⁵ När det gäller att göra den pedagogiska delen av utredningen inför ett eventuellt mottagande är därför vårdnadshavarna i allmänhet redan involverade och något ytterligare samtycke behövs inte. Skolan kan som huvudregel ändå göra en pedagogisk bedömning om det bedöms som nödvändigt eftersom det ligger i skolans uppdrag. I de fall där elevens vårdnadshavare motsätter sig en pedagogisk bedömning kan rektorn inte förhålla sig passivt till detta, om en sådan bedömning är väsentlig för elevens bästa.

På liknande sätt som i den pedagogiska delen av utredningen är vårdnadshavarna oftast delaktiga i den sociala bedömningen och den kan i de flesta fall göras via samråd mellan den som är ansvarig för den sociala bedömningen och vårdnadshavarna. Även i samband med en social bedömning är det nödvändigt att föra en dialog med eleven och elevens vårdnadshavare.

Däremot måste elevens vårdnadshavare alltid ge sitt samtycke när det handlar om att göra en psykologisk eller medicinsk bedömning.²⁶ Om vårdnadshavarna inte ger ett sådant medgivande kan oftast inte dessa delar av utredningen genomföras. Det innebär att det inte kommer att finnas det fullständiga underlag som krävs för att kunna fatta beslut om mottagande och att ärendet kan behöva avslutas. Om vårdnadshavare motsätter sig en utredning behöver skolan ändå fortsätta att ha en dialog med vårdnadshavarna om det behov av särskilt stöd som kan konstateras.

21. 7 kap. 5 § skollagen.

22. Av 29 kap. 10 § skollagen framgår vilka bestämmelser i förvaltningslagen som ska tillämpas av en kommun, en region eller en enskild huvudman i frågor som regleras i skollagen och som innebär myndighetsutövning mot en enskild.

23. 13 och 25 §§ förvaltningslagen.

24. 1 kap. 10 § skollagen, Lag (2018:1197) om Förenta nationernas konvention om barnets rättigheter och Artikel 7 FN:s konvention om rättigheter för personer med funktionsnedsättning.

25. 3 kap. 8 och 9 § § skollagen.

26. 6 kap. 11, 13 och 13 a §§ föräldrabalken.

En psykologisk eller medicinsk bedömning kan dock genomföras även utan vårdnadshavarnas medgivande om eleven har uppnått en sådan ålder och mognad att hon eller han själv råder över detta. Barnets åsikter ska tillmätas betydelse i förhållande till barnets ålder och mognad. Om eleven har fyllt 16 år har hon eller han rätt att själv föra sin talan i ärenden.²⁷

Eftersom en utredning om mottagande i anpassade grundskolan eller anpassade gymnasieskolan kan involvera flera myndigheter och organisationer är det viktigt att handläggare och utredare är väl förtrogna med offentlighets- och sekretesslagstiftningen eftersom det kan finnas uppgifter om eleven som skyddas av denna lagstiftning. Därför är det angeläget att inhämta vårdnadshavarnas samtycke till informationsutbyte.

Elever med annan språklig bakgrund (det allmänna rådet 2)

Extra uppmärksamhet bör ägnas åt faktorer som kan påverka utredningen och dess resultat. Det är viktigt att se till att det är elevens kognitiva förmågor som mäts och inte eventuella språksvårigheter. Även kulturella skillnader kan påverka bedömningen. Till exempel kan valet av testbatteri för att mäta intelligensnivå påverka resultatet. Ett annat exempel som kan påverka resultatet är om eleven har haft en ofullständig skolgång.

Komplettering av utredningsunderlaget (det allmänna rådet 3)

Finns det tveksamheter eller oklarheter i utredningen, till exempel att den inte ger svar på vad som efterfrågats, eller att den i övrigt inte håller tillräcklig kvalitet, är det viktigt att kommunen ser till att kompletterande uppgifter hämtas in. Innan ett beslut kan fattas om att en elev kan tas emot i anpassade grundskolan eller anpassade gymnasieskolan behöver de olika delarna i utredningen tillsammans ge en samlad bild av eleven.

De bedömningar som ingår i hemkommunens utredning (de allmänna råden 4, 5, 6, 7 och 8)

Elevens hemkommun ansvarar för att en utredning genomförs som kan ligga till grund för en samlad bedömning av om eleven kan tas emot i anpassade grundskolan eller anpassade gymnasieskolan. I utredningen avseende mottagande i anpassade grundskolan ska det alltid ingå en pedagogisk, psykologisk, medicinsk och social bedömning för att ge en så allsidig bild som möjligt av eleven.²⁸ Omfattningen av utredningen och dess olika delmoment får avgöras utifrån omständigheterna i det enskilda fallet.

Det är viktigt att de personer som genomför de olika delarna i utredningen har relevant kompetens och utbildning samt att bedömningarna håller en god kvalitet. Dessutom är det viktigt att miljön och situationen är trygg för eleven vid bedömningstillfällena. En fördel kan vara att den som gör bedömningen har personlig kännedom och kunskap om eleven. Skolans lärare och elevhälsans personal kan ha kompetens för att göra de bedömningar som ingår i utredningen men ibland kan extern expertis behöva anlitas, till exempel inom habiliteringen.

I en utredning ska det klargöras om eleven tillhör anpassade grundskolans respektive anpassade gymnasieskolans målgrupp (nedan kallad målgruppen), det vill säga att eleven inte bedöms ha förutsättningar uppfylla kriterier för bedömning av kunskaper eller betygsriterier som gäller för grundskolan

27. 1 kap. 10 § och 29 kap. 12 § skollagen.

28. 7 kap. 5 § skollagen.

respektive gymnasieskolan därför att hon eller han har en intellektuell funktionsnedsättning eller ett tillstånd som enligt skollagen jämställs med intellektuell funktionsnedsättning. Först efter en sammanvägning av en omsorgsfullt gjord pedagogisk, psykologisk, medicinsk och social bedömning kan en målgruppstillhörighet fastställas. Det är därför varken möjligt eller önskvärt att endast bygga ett mottagande på en precisering av en viss intelligenskvot.

De pedagogiska och psykologiska bedömningarna lyfter fram aspekter som kan tyda på att eleven tillhör målgruppen. Den sociala bedömningen avser att utesluta andra förklaringar till elevens inlärningssvårigheter än intellektuell funktionsnedsättning och utgör därför ett viktigt komplement till de övriga delarna av utredningen. Den medicinska bedömningen kan lyfta fram såväl aspekter som kan tyda på att eleven tillhör målgruppen, till exempel kromosomavvikelse, som aspekter som möjliggör andra förklaringar än intellektuell funktionsnedsättning till elevens svårigheter att uppfylla kriterierna, till exempel neuropsykiatriska diagnoser. En utredning är inte fullständig förrän alla fyra bedömningarna har gjorts.

Det är viktigt att skolan fortsätter att stödja elevens lärande under hela utredningsperioden och inte avvaktar med extra anpassningar och särskilt stöd med hänvisning till den pågående utredningen.

För de flesta elever som ska börja anpassade gymnasieskolan finns redan en utredning och ett beslut om målgruppstillhörighet eftersom de tidigare har gått i anpassade grundskolan. Om en utredning saknas, eller om det av andra skäl bedöms vara nödvändigt, ska hemkommunen se till att en utredning görs för att klargöra om eleven tillhör målgruppen.²⁹ I de flesta fall bör det därför räcka med en bedömning av om den tidigare utredningen ger all nödvändig information. Om den tidigare utredningen har brister bör den kompletteras eller eventuellt göras om. En ny utredning behöver också göras om elevens kunskapsutveckling har förbättrats på ett sådant sätt sedan den tidigare utredningen att det är osäkert om eleven tillhör anpassade gymnasieskolans målgrupp.

Den pedagogiska bedömningen (de allmänna råden 4 och 5)

Det är viktigt att den eller de som genomför den pedagogiska bedömningen har adekvat kompetens. Detta innebär i normalfallet en speciallärare, specialpedagog, legitimerad lärare med specialpedagogisk kompetens eller annan personal med specialpedagogisk kompetens. Om elevens ordinarie lärare inte ska genomföra den pedagogiska bedömningen är det ändå viktigt att den kunskap om eleven som den läraren har tas tillvara och vägs in i bedömningen. I de fall eleven deltar i modersmålsundervisning kan med fördel modersmålslärares bedömning ingå som en del i bedömningen. Även annan personal som arbetar med eleven, till exempel assistenter, kan bidra med viktig information.

Syftet med den pedagogiska bedömningen är att ge en allsidig och realistisk bild av elevens förutsättningar att uppfylla kriterier för bedömning av kunskaper eller betygskriterier i grundskolan respektive gymnasieskolan.

Det är inte reglerat i några författningar vad som bör ingå i en pedagogisk bedömning. Det kan därför vara bra att kommunen har rutiner som tydliggör vad som ska belysas och redovisas i en sådan bedömning av elevens pedagogiska situation och kunskapsutveckling i olika ämnen. Elevens förutsättningar att uppfylla kriterierna är beroende av många faktorer. En pedagogisk bedömning

29. 18 kap. 5 § skollagen.

kan därför behöva baseras på en kartläggning av förhållanden såväl på individ- och gruppnivå som på skolnivå.³⁰ Det är angeläget att det ingår en redogörelse för vilka anpassningar av undervisningen och vilka stödinsatser som har genomförts och resultaten av dessa. Elevens individuella utvecklingsplan och åtgärdsprogram är också viktiga underlag i den pedagogiska bedömningen.

Den psykologiska bedömningen (det allmänna rådet 6)

En psykologisk bedömning bör göras av en legitimerad psykolog, till exempel skolpsykologen eller en externt anlitad psykolog. Syftet är att fastställa om eleven har en intellektuell funktionsnedsättning eller inte. Det är lämpligt att psykologen även redovisar elevens kognitiva nivå, det vill säga allmänintellektuell nivå, för att ge underlag till de beslut som senare ska fattas om en mottagen elev ska läsa ämnen eller ämnesområden i anpassade grundskolan. Intelligens-testningen är viktig men den måste sättas in i ett sammanhang. Bedömningen av barnets eller elevens adaptiva förmåga, det vill säga hur han eller hon kan använda sin förmåga i olika sammanhang, är lika viktig för helheten.³¹ Bedömningen kan bland annat innefatta en redogörelse för elevens utveckling fram till den aktuella tidpunkten (utvecklingsanarnes), testning med metodik som avser att mäta allmänintellektuell nivå, kartläggning av adaptiv förmåga samt kvalitativ analys av testningar och skattningar i relation till utvecklingsanarnesen.

Andra gånger kan psykologen anse att det behövs ytterligare utredning för att klargöra orsakerna till en elevs skolsvårigheter, till exempel om det kan vara en syn- eller hörselskada eller neuropsykiatriska diagnoser. Det kan således handla om funktionsnedsättningar och medicinska aspekter som påverkar inlärningsförmågan utan att eleven behöver ha en intellektuell funktionsnedsättning.

Den medicinska bedömningen (det allmänna rådet 7)

En medicinsk bedömning bör göras av en legitimerad läkare. Syftet är att redovisa om det finns medicinska faktorer som indikerar en intellektuell funktionsnedsättning. Om läkaren bedömer att det istället finns andra orsaker än intellektuell funktionsnedsättning som kan orsaka elevens uppvisade skolsvårigheter behöver detta beskrivas i bedömningen.

Den medicinska bedömningen kan till exempel visa att det finns en bestående begåvningsmässig funktionsnedsättning på grund av hjärnskada, föranledd av yttre våld eller kroppslig sjukdom. Den medicinska bedömningen kan också till exempel visa att eleven har kromosomavvikelse, genetiska skador eller missbildningar som medför en intellektuell funktionsnedsättning. För att få diagnosen intellektuell funktionsnedsättning behöver inte orsaken vara känd, men en sådan uppgift kan tala för ett beslut om att eleven bör tas emot i anpassade grundskolan eller anpassade gymnasieskolan.

Andra gånger kan läkaren anse att det behövs ytterligare utredning för att klargöra orsakerna till en elevs skolsvårigheter, till exempel om det kan vara en syn- eller hörselskada eller neuropsykiatriska diagnoser. Det kan således handla om funktionsnedsättningar och medicinska aspekter som påverkar inlärningsförmågan utan att eleven behöver ha en intellektuell funktionsnedsättning.

30. Skolverket (2022), Kommentarer till allmänna råd om arbete med extra anpassningar, särskilt stöd och åtgärdsprogram.

31. American Association on Intellectual and Developmental Disabilities (AAIDD), Intellectual disability. Definition classification and systems of support, 2021.

Den sociala bedömningen (det allmänna rådet 8)

En social bedömning bör göras av en kurator eller annan person med adekvat utbildning, till exempel skolkurator eller externt anlitad kurator. Syftet är att redovisa om det finns sociala orsaker och bakgrundsfaktorer som är av sådan karaktär att de kan förklara elevens svårigheter. Finns inga sådana omständigheter är det viktigt att detta framgår av bedömningen, så att man till exempel dokumenterar att man inte funnit några sociala faktorer som bedöms kunna ligga till grund för elevens svårigheter. Den normala arbetsgången vid den sociala delen av utredningen är att en dialog förs med eleven och vårdnadshavarna, som är de som i allmänhet har mest bakgrundsinformation att ge.

Elevens utveckling, mognad och möjligheter att ta till sig undervisningen kan påverkas av sociala faktorer såväl i som utanför skolan. Den sociala bedömningen behöver belysa om det finns sociala svårigheter av sådan art, till exempel i elevens nuvarande eller tidigare skolgång eller traumatiska upplevelser i uppväxtmiljön, att det kan medföra att elevens kapacitet och förmågor kan misstolkas. Det innebär dock inte att en utredning behöver göras av socialtjänsten, utan en social bedömning kan vanligen bygga på samtal mellan kurator, vårdnadshavare och elev.

AVSNITT 3

Beslut om mottagande

3. Beslut om mottagande

Aktuella bestämmelser

De allmänna råden om beslut om mottagande utgår från bestämmelser i skollagen.³²

Allmänna råd

I Skolverkets allmänna råd (SKOLFS 2023:129) om mottagande i anpassade grundskolan och anpassade gymnasieskolan samt om urval till anpassade gymnasieskolans nationella program finns följande allmänna råd i avsnittet 3 Beslut om mottagande.

Inför beslut om mottagande

Hemkommunen bör

1. ha rutiner för hur utredningen inför att fatta beslut om mottagande i anpassade grundskolan och anpassade gymnasieskolan ska bedrivas,
2. se till att vårdnadshavarnas medgivande till att barnet tas emot i anpassade grundskolan är skriftligt och har inhämtats innan beslut om mottagande fattas, och
3. utifrån utredningen ge rekommendationer till huvudmannen inför dennes beslut om eleven huvudsakligen ska läsa ämnen eller ämnesområden i anpassade grundskolan.

Ämnen eller ämnesområden i anpassade grundskolan

Huvudmannen för utbildningen bör

4. ta sin utgångspunkt i rekommendationer från hemkommunen när huvudmannen fattar beslut om eleven huvudsakligen ska läsa anpassade grundskolans ämnen eller ämnesområden.

Mottagande på försök i anpassade grundskolan

Huvudmannen för utbildningen bör

5. erbjuda mottagande på försök under högst sex månader om vårdnadshavarna är osäkra på vilken skolform de vill att deras barn ska tas emot i, och
6. använda möjligheten att låta eleven pröva skolgång i anpassade grundskolan endast i de fall där det är klarlagt att eleven tillhör målgruppen.

Verkställighet av beslut om mottagande

Hemkommunen bör

7. ha rutiner som säkerställer att eleven omedelbart tas emot i rätt skolform och att elevens utbildning snarast utgår från de bestämmelser som gäller för skolformen.

32. 7 kap. 5, 8 och 9 §§, 11 kap. 8 §, 18 kap. 5 § samt 29 kap. 10 § skollagen.

Möjligheten att läsa som integrerad elev

Rektorn för grundskolan eller sameskolan bör

8. se till att det finns rutiner som säkerställer att en elev som är mottagen i anpassade grundskolan men är integrerad elev i grundskolan eller sameskolan får en utbildning som följer de bestämmelser som gäller för anpassade grundskolan.

Kommentarer

Mottagande i anpassade grundskolan eller anpassade gymnasieskolan (det allmänna rådet 1)

Det är alltid elevens hemkommun som ansvarar för att en utredning blir gjord om elevens målgruppsstillhörighet och därefter fattar beslut i ärendet.³³ Om eleven flyttar till en annan kommun behöver den nya hemkommunen inte göra någon ny utredning eller fatta något nytt beslut, såvida det inte bedöms att utredningsunderlaget är bristfälligt eller att det framkommer ny information som indikerar att det tidigare beslutet kan vara felaktigt. Det är angeläget att den nya hemkommunen begär in och får handlingarna från elevens tidigare hemkommun.³⁴

Om en elev i anpassade grundskolan eller anpassade gymnasieskolan får sin utbildning i en annan kommun än hemkommunen behöver den mottagande kommunen försäkra sig om att hemkommunen har gjort en fullständig utredning av eleven och begära in hemkommunens beslut om elevens målgrupps-tillhörighet.

Det är viktigt att alla ärenden om mottagande i kommunen behandlas på ett effektivt och likvärdigt sätt och att det på förhand finns rutiner i kommunen för hur arbetet ska bedrivas när ett ärende aktualiseras.

Beslutet om att en elev har rätt att tas emot eller inte i anpassade grundskolan eller i anpassade gymnasieskolan fattas efter en noggrann analys och sammanställning av utredningens olika delar. Om utredningsunderlaget är ofullständigt bör det kompletteras. Den som ska fatta det slutliga beslutet kan med fördel samverka med elevhälsans personal vid den samlade bedömningen av utredningsunderlaget. Beslutet behöver skriftligen delges eleven och elevens vårdnadshavare.³⁵

Även om utredningen håller god kvalitet kan resultatet bli att det är tveksamt om eleven tillhör anpassade grundskolans respektive anpassade gymnasieskolans målgrupp. Visar utredningen att det är tveksamt fattas beslutet att eleven inte tas emot i anpassade grundskolan eller anpassade gymnasieskolan. Därefter kan det finnas anledning till fortsatta observationer av elevens kunskapsutveckling för att eventuellt göra en förnyad utredning senare. I dessa fall är skolans förmåga att anpassa skolsituationen till elevens förutsättningar extra viktig.

33. 7 kap. 5 § och 18 kap. 5 § skollagen.

34. Eftersom materialet kan innehålla känsliga uppgifter kan en sekretessprövning behöva göras, om inte vårdnadshavarnas samtycker till att uppgifterna överlämnas.

35. Se justitieombudsmannens uttalande om att underrättelser om myndighetsbeslut som kan överklagas bör ske skriftligen. Riksdagen, redogörelse 1999/2000:JO1.

Särskilt om beslut om mottagande i anpassade gymnasieskolan (det allmänna rådet 1)

De elever som tillhör anpassade gymnasieskolans målgrupp har rätt att bli mottagna i anpassade gymnasieskolan om utbildningen påbörjas före utgången av det första kalenderhalvåret det år de fyller 20 år. Om eleven inte har gått ut anpassade grundskolan ska hemkommunen fatta beslut om ett mottagande efter att ha prövat om eleven tillhör målgruppen. En utredning likt den för anpassade grundskolan ska göras om detta inte redan är gjort eller om det finns andra skäl som visar att det behövs en förnyad utredning.³⁶ Det måste alltid fattas ett beslut om mottagande i anpassade gymnasieskolan.

Vårdnadshavarnas medgivande till mottagande i anpassade grundskolan (det allmänna rådet 2)

Innan ett beslut kan fattas om mottagande behöver den som ansvarar för beslutet, eller den kontaktperson som finns i kommunen, underrätta vårdnadshavarna och eleven om vad som framkommit i de olika bedömningarna i utredningen. Även här är det viktigt att vid behov använda tolk.³⁷

Hemkommunen behöver inhämta vårdnadshavares medgivande innan hemkommunen fattar ett beslut om mottagande i anpassade grundskolan. För tydlighetens skull bör medgivandet vara skriftligt. I förarbetena till skollagen betonas vikten av att vårdnadshavarna ska kunna välja skolform för sitt barn. Om inte båda vårdnadshavarna ger sitt medgivande ska barnet som huvudregel inte tas emot i anpassade grundskolan.³⁸

Vårdnadshavarna ska informeras om att de som huvudregel har rätt att själva avgöra om deras barn ska tas emot i anpassade grundskolan, förutsatt att barnet tillhör anpassade grundskolans målgrupp, eller om barnet trots detta ska gå i grundskolan. Det innebär att vårdnadshavaren kan välja att inte lämna sitt medgivande till ett mottagande trots att utredningen visar att barnet hör till anpassade grundskolans målgrupp.

Vårdnadshavarnas möjlighet att motsätta sig ett mottagande i anpassade grundskolan kan också utnyttjas efter det att ett beslut om mottagande har fattats, till exempel om någon av vårdnadshavarna senare anser att placeringen inte är den rätta. I sådana fall ska elevens hemkommun besluta att eleven inte längre ska vara mottagen i anpassade grundskolan om man inte bedömer att det föreligger synnerliga skäl att gå emot vårdnadshavarnas vilja.³⁹

Synnerliga skäl att gå emot vårdnadshavarnas vilja vid mottagande i anpassad grundskola (det allmänna rådet 2)

Ibland kan det uppkomma situationer där hemkommunen anser att vårdnadshavarnas vilja uppenbart inte överensstämmer med barnets behov och förutsättningar utifrån den utredning som har gjorts. Hemkommunen har då en möjlighet att gå emot vårdnadshavarnas vilja vid mottagande i anpassade grundskolan om det finns synnerliga skäl med hänsyn till barnets bästa.⁴⁰ Vad som är barnets bästa eller vilka de synnerliga skälen kan vara anges inte i skollagen eller i förarbetena till skollagen utan måste avgöras i varje enskilt

36. 18 kap. 4 och 5 §§ skollagen.

37. Prop. 2009/10:165 och Mottagandet i särskolan under lupp, Skolinspektionens rapport om riktad tillsyn (Dnr 40-2011:348) s. 17.

38. 7 kap. 5 § skollagen.

39. Av 29 kap. 12 § skollagen följer att elever som har fyllt 16 år har rätt att själva föra sin talan i mål och ärenden.

40. 7 kap. 5 § skollagen.

fall, men synnerliga skäl kan bara användas undantagsvis.⁴¹ Dels behöver det vara uppenbart att eleven inte har förutsättningar att klara av en utbildning i grundskolan, dels behöver det vara tydligt att barnets bästa är oförenligt med vårdnadshavarnas val av skolform för barnet.⁴² Om en kommun fattar beslut med hänvisning till synnerliga skäl är det viktigt att det i motiveringen framgår vilka synnerliga skäl som ligger till grund för att gå emot vårdnadshavarnas vilja. Beslutet går att överklaga till Skolväsendets överklagandenämnd.

Ämnen eller ämnesområden i anpassade grundskolan (de allmänna råden 3 och 4)

Alla elever ska ges den ledning och stimulans de behöver i sitt lärande och sin personliga utveckling för att de utifrån sina egna förutsättningar ska kunna utvecklas så långt som möjligt i enlighet med utbildningens mål.⁴³ När ett mottagande i anpassade grundskolan sker ska huvudmannen för utbildningen besluta om eleven huvudsakligen ska läsa ämnen eller ämnesområden.⁴⁴ Det innebär att det kan vara antingen en kommun eller en enskild huvudman som avgör detta.

Som stöd för att huvudmannen ska kunna fatta ett sådant beslut kan rekommendationer från hemkommunen utifrån utredningen behövas. I utredningsunderlaget behöver det därför finnas information som underlättar för den blivande huvudmannen att kunna besluta om eleven huvudsakligen ska följa kursplanerna för ämnen eller ämnesområden i anpassade grundskolan.

Rektorn får besluta att en elev som mottagits i anpassade grundskolan och som har förutsättningar för det ska läsa en kombination av ämnen och ämnesområden enligt anpassade grundskolans kursplaner samt ämnen enligt grundskolans kursplaner.⁴⁵

Nationellt eller individuellt program i anpassade gymnasieskolan (de allmänna råden 3 och 4)

När det gäller anpassade gymnasieskolan har alla elever som tillhör målgruppen och som har sökt rätt att tas emot på ett nationellt program inom anpassade gymnasieskolan. Hemkommunen ska göra en bedömning av om en ungdom som har sökt till ett individuellt program inom anpassade gymnasieskolan har förutsättningar att följa undervisningen på ett nationellt program. Om hemkommunen bedömer att den sökande inte har förutsättningar att följa undervisningen på ett nationellt program, ska den sökande tas emot på ett individuellt program. Om hemkommunen bedömer att den sökande har förutsättningar att följa undervisningen på ett nationellt program, ska kommunen bereda henne eller honom tillfälle att så snart som möjligt söka till ett nationellt program.⁴⁶

41. Prop. 2009/10:165 s. 389.

42. Prop. 2009/10:165 s. 389.

43. 1 kap. 4 § och 3 kap. 2 § skollagen.

44. 11 kap. 8 § skollagen.

45. 11 kap. 8 § skollagen.

46. 19 kap. 29 § skollagen.

Mottagande på försök i anpassade grundskolan (de allmänna råden 5 och 6)

Om en elev i grundskolan eller specialskolan uppfyller villkoren för målgrupps-tillhörighet men vårdnadshavarna är tveksamma till att deras barn ska gå i anpassade grundskolan bör de informeras om att det finns en möjlighet att deras barn kan tas emot där på försök under en period om högst sex månader. Ett sådant mottagande på försök förutsätter att berörda huvudmän är överens och att elevens vårdnadshavare medger detta. I dessa fall ska skolan följa de bestämmelser som gäller för elever i anpassade grundskolan.

Ett skolformsbyte på försök i annan skolform är en stor förändring för eleven. Därför behöver en försöksplacering användas restriktivt och endast i de fall där det är klarlagt att eleven tillhör målgruppen och att ärendet med stor sannolikhet bedöms leda till beslut om mottagande i anpassade grundskolan.⁴⁷ Möjligheten att tas emot på försök finns inte för anpassade gymnasieskolan.

Verkställighet av beslut om mottagande (det allmänna rådet 7)

Om beslut om mottagande fattas före årskurs 1 kan beslutet verkställas tidigast när eleven börjar i anpassade grundskolans årskurs 1.⁴⁸

När ett beslut har fattats om att en elev som redan går i grundskolan eller i gymnasieskolan ska tas emot i anpassade grundskolan eller anpassade gymnasieskolan behöver beslutet verkställas omedelbart. Om en överenskommen placering i en klass eller grupp vid en skolenhet inte kan ske omedelbart behöver utbildningen för eleven ändå utgå från de bestämmelser som gäller för anpassade grundskolan eller anpassade gymnasieskolan snarast efter beslutet.

Möjlighet att läsa som integrerad elev i grundskolan eller sameskolan (råd 8)

Det finns möjlighet för elever i anpassade grundskolan att få sin utbildning inom grundskolan eller sameskolan, om de huvudmän som berörs är överens om detta och elevens vårdnadshavare medger det. Vårdnadshavarna kan önska att deras barn ska vara integrerad elev i en grundskoleklass eller i en sameskoleklass. De har dock ingen ovillkorlig rätt till detta. Att vara mottagen i anpassade grundskolan men gå som integrerad elev i en grundskoleklass eller i en sameskoleklass innebär att eleven följer de bestämmelser som gäller för anpassade grundskolan och får läsa efter anpassade grundskolans kursplaner. Det är viktigt att rektorn informerar elevens lärare om att eleven ska läsa enligt de bestämmelser som gäller för den skolform eleven är mottagen i. Rektorn för den skolenhet där eleven får sin undervisning får dock besluta om de undantag från bestämmelserna som krävs med hänsyn till undervisningens uppläggning.⁴⁹ Det kan till exempel handla om undantag från anpassade grundskolans timplan men det ska ske på ett sätt som ger eleven förutsättningar att uppfylla kriterier för bedömning av kunskaper eller betygskriterier och mål som gäller för skolformen.⁵⁰

47. 7 kap. 8 § skollagen.

48. 7 kap. 4, 10, 11 a och b §§ skollagen.

49. 7 kap. 9 § skollagen.

50. Skolverket (2014) Integrerade elever.

En elev som går i en fristående grundskola när eleven tas emot i anpassade grundskolan kan gå kvar i sin grundskoleklass vid den fristående grundskolan. I de fall en huvudman har ett godkännande för fristående grundskola och önskar integrera en eller flera elever som är mottagna i anpassade grundskolan behöver huvudmannen inte ansöka om godkännande för anpassad grundskola.

En lärare behöver inte ha en speciallärarexamen för att vara behörig att undervisa i en grundskoleklass med integrerade elever. En elev som är mottagen i anpassade grundskolan och är integrerad i grundskolan kan eventuellt behöva särskilt stöd för att uppfylla kriterierna som gäller för anpassade grundskolan.⁵¹

51. Skolverket (2022), Kommentarer till allmänna råd om arbete med extra anpassningar, särskilt stöd och åtgärdsprogram.

AVSNITT 4

När det framkommer att en mottagen elev inte tillhör målgruppen

4. När det framkommer att en mottagen elev inte tillhör målgruppen

Aktuella bestämmelser

De allmänna råden om beslut om mottagande utgår från bestämmelser i skollagen.⁵²

Allmänna råd

I Skolverkets allmänna råd (SKOLFS 2023:129) om mottagande i anpassade grundskolan och anpassade gymnasieskolan samt om urval till anpassade gymnasieskolans nationella program finns följande allmänna råd i avsnittet 4 När det framkommer att en mottagen elev inte tillhör målgruppen.

Rektorn bör

1. ha rutiner för att informera hemkommunen om något tyder på att en mottagen elev inte tillhör anpassade grundskolans eller anpassade gymnasieskolans målgrupp.

Hemkommunen bör

2. ha rutiner för att säkerställa att en utredning påbörjas skyndsamt när något tyder på att en mottagen elev inte tillhör anpassade grundskolans eller anpassade gymnasieskolans målgrupp, och
3. ha rutiner för handläggning och beslut då det framkommer att en mottagen elev inte tillhör anpassade grundskolans eller anpassade gymnasieskolans målgrupp.

Kommentarer

Rutiner och beslut när det framkommer att en mottagen elev inte tillhör målgruppen (de allmänna råden 1, 2 och 3)

Om den som arbetar inom skolväsendet uppmärksammar eller får kännedom om något som tyder på att en elev i anpassade grundskolan respektive anpassade gymnasieskolan inte tillhör anpassade grundskolans respektive anpassade gymnasieskolans målgrupp ska hon eller han underrätta elevens rektor. En rektor som får sådana upplysningar ska anmäla detta till elevens hemkommun. Hemkommunen ska skyndsamt utreda frågan. Hemkommunen ska besluta att eleven inte tillhör anpassade grundskolans respektive anpassade gymnasieskolans målgrupp om en utredning visar detta. Hemkommunen ska då ta emot eleven i grundskolan eller se till att eleven på något annat sätt får föreskriven utbildning respektive erbjuda eleven utbildning i gymnasieskolan eller vuxenutbildning. Hemkommunen ska vidta de åtgärder som krävs för elevens övergång från anpassade grundskolan till en annan skolform respektive från anpassade gymnasieskolan till gymnasieskolan eller vuxenutbildning enligt skollagen.⁵³ Det är viktigt att hemkommunen säkerställer att övergången sker

52. 7 kap. 5 a och b §§ och 18 kap. 6 och 7 §§ skollagen.

53. 7 kap. 5 a och b §§ och 18 kap. 6 och 7 §§ skollagen.

på ett sätt som överensstämmer med barnets bästa. Den fortsatta skolgången måste utformas efter elevens behov och förutsättningar. Eleven kan behöva kompensation avseende undervisningstid i vissa ämnen. Till exempel har en elev som gått i anpassade grundskolan läst färre timmar engelska än elever i grundskolan.

AVSNITT 5

Urval till anpassade gymnasieskolans nationella program med offentlig huvudman

5. Urval till anpassade gymnasieskolans nationella program med offentlig huvudman

Aktuella bestämmelser

De allmänna råden om utredning inför beslut om mottagande utgår från bestämmelser i gymnasieförordningen.⁵⁴

Allmänna råd

I Skolverkets allmänna råd (SKOLFS 2023:129) om mottagande i anpassade grundskolan och anpassade gymnasieskolan samt om urval till anpassade gymnasieskolans nationella program finns följande allmänna råd i avsnittet 5 Urval till anpassade gymnasieskolans nationella program med offentlig huvudman.

En offentlig huvudman för utbildningen bör

1. ha rutiner för urval när antalet platser på ett nationellt program som huvudmannen anordnar är färre än antalet sökande till utbildningen,
2. säkerställa att det i rutinerna för urval klargörs hur bedömningen av vilken elev som har störst behov av utbildningen ska göras, och
3. informera elever och vårdnadshavare om hur urvalet sker inför elevens ansökan till anpassade gymnasieskolan.

Kommentarer

Urval (de allmänna råden 1, 2 och 3)

Varje kommun ansvarar för att alla ungdomar i kommunen som tillhör anpassade gymnasieskolans målgrupp erbjuds utbildning av god kvalitet i anpassade gymnasieskolan.⁵⁵ Anpassade gymnasieskolans nationella program är öppna för alla elever som tillhör anpassade gymnasieskolans målgrupp.⁵⁶

En elev som söker till ett nationellt program ska lämna in sin ansökan till hemkommunen. Om ansökan avser mer än en utbildning ska sökanden ange i vilken ordning hon eller han önskar respektive utbildning. Det är huvudmannen för den sökta utbildningen som beslutar om den sökande ska tas emot.⁵⁷ Hemkommunen prövar dock frågan om en sökande tillhör målgruppen för anpassade gymnasieskolan. Hemkommunens beslut ska föregås av en utredning motsvarande den som enligt skollagen (7 kap. 5 § andra stycket) ska göras inför beslut om mottagande i anpassade grundskolan, om en utredning saknas eller det av andra skäl bedöms nödvändigt.⁵⁸

54. 7 kap. 11 och 12 §§ gymnasieförordningen (2010:2039).

55. 18 kap. 27 § skollagen.

56. Skolverket (2016) Rapport 435 Gymnasiesärskolan – uppföljning och analys av 2013 års reform s. 7.

57. 19 kap. 28 och 29 §§ skollagen.

58. 18 kap. 5 § skollagen.

Kommunen ska sträva efter att erbjuda ett allsidigt urval av nationella program.⁵⁹ Kommunen bör också göra ansträngningar för att anpassa utbildningsutbudet i anpassade gymnasieskolan så att de sökandes önskemål blir tillgodosedda i så stor utsträckning som möjligt.⁶⁰ Det kan dock ändå komma att uppstå situationer när ett urval måste göras.

Om antalet platser på ett nationellt program som anordnas av en offentlig huvudman är färre än antalet sökande ska företräde ges till den som har störst behov av utbildningen. Urval, antagning och övrig fördelning av platser ska göras sakligt och opartiskt.⁶¹ Det är därför viktigt att urvalsprocessen är rätts-säker och transparent så att det är tydligt på vilka grunder huvudmannen gör urvalet. Huvudmannens rutiner behöver utformas på ett sätt som säkerställer detta och att de bedömningar som huvudmannen gör är likvärdiga. Tydliga rutiner underlättar urvalsprocessen och elevens och vårdnadshavarens insyn i denna. Huvudmannens rutiner kan till exempel beskriva urvalsprocessens olika steg samt hur och när information ges till elev och vårdnadshavare.

Det är viktigt att urvalet görs utifrån kriterier som är kända och kommunicerade. På ett nationellt program i anpassade gymnasieskolan som anordnas av en offentlig huvudman ska företräde ges till den som har störst behov av utbildningen om antalet platser är färre än antalet sökande. Huvudmannen behöver därför i sina rutiner för urval klargöra hur huvudmannen gör bedömningen av vilken elev som har störst behov av utbildningen och vad som ligger till grund för en sådan bedömning.

Att det är behovet av utbildningen som ska bedömas innebär att det inte är ett generellt behov av utbildning som ska bedömas när urvalsregeln tillämpas utan den sökandes behov av den aktuella utbildningen. Det är viktigt att det görs en bedömning av varje individs behov och en bedömning av om den aktuella utbildningen tillgodoser det individuella behovet. Huvudmannen behöver vid behovsprövningen väga de sökandes behov av utbildningen mot varandra.⁶²

Det är viktigt att det är tydligt på vilka grunder huvudmannen fastställer elevens behov. Anpassade gymnasieskolans nationella program är yrkesutbildningar som bland annat är avsedda att ge en god grund för yrkesverksamhet. Vid bedömningen av vilken elev som har störst behov av utbildningen kan huvudmannen därför till exempel ta hänsyn till den sökandes behov av den aktuella utbildningen för att kunna etablera sig på arbetsmarknaden. Huvudmannen kan även ta hänsyn till andra faktorer vid bedömningen av vilken elev som har störst behov av utbildningen.

Det är viktigt att huvudmannen skaffar sig ett allsidigt underlag inför bedömningen av en elevs behov av utbildningen. Elevens behov av utbildningen kan till exempel bedömas i samband med att eleven gör besök på ett eller flera av anpassade gymnasieskolans nationella program under sina senare år i anpassade grundskolan. Samtal med eleven, elevens vårdnadshavare och personal på den avlämnande skolan är också viktiga källor till information vid huvudmannens bedömning av en elevs behov.

Efter urval bland de sökande ska huvudmannen besluta om antagning.⁶³ Eleverna behöver därefter informeras om beslutet.

59. 19 kap. 34 § skollagen.

60. Proposition 2011/12:50 s. 84.

61. 7 kap. 11 och 12 §§ gymnasieförordningen.

62. Jfr SOU 2018:71 s. 161 ff.

63. 7 kap. 13 § gymnasieförordningen.

Referenser

Författningar m.m.

Europaparlamentets och rådets förordning (EU) 2016/679 av den 27 april 2016 om skydd för fysiska personer med avseende på behandling av personuppgifter och om det fria flödet av sådana uppgifter och om upphävande av direktiv 95/46/EG (allmän dataskyddsförordning).

FN:s konvention om rättigheter för personer med funktionsnedsättning.

Föräldrabalk (1949:381).

Offentlighets- och sekretesslag (2009:400).

Skollag (2010:800).

Kommunallag (2017:725).

Förvaltningslag (2017:900).

Lag (2018:218) med kompletterande bestämmelser till EU:s dataskyddsförordning.

Lag (2018:1197) om Förenta nationernas konvention om barnets rättigheter.

Gymnasieförordning (2010:2039).

Förordning (SKOLFS 2010:255) om läroplan för anpassade grundskolan.

Förordning (SKOLFS 2013:148) om läroplan för anpassade gymnasieskolan.

Skolverkets allmänna råd (SKOLFS 2022:334) om arbete med extra anpassningar, särskilt stöd och åtgärdsprogram.

Skolverkets allmänna råd (SKOLFS 2022:424) om utvecklingssamtalet och den skriftliga individuella utvecklingsplanen.

Förarbeten

Proposition 2009/10:165 Den nya skollagen – för kunskap, valfrihet och trygghet.

Proposition 2011/12:50 En gymnasiesärskola med hög kvalitet.

Proposition 2016/17:180 En modern och rättssäker förvaltning – ny förvaltningslag.

Proposition 2014/15:45, Utbildning för nyanlända elever – mottagande och skolgång.

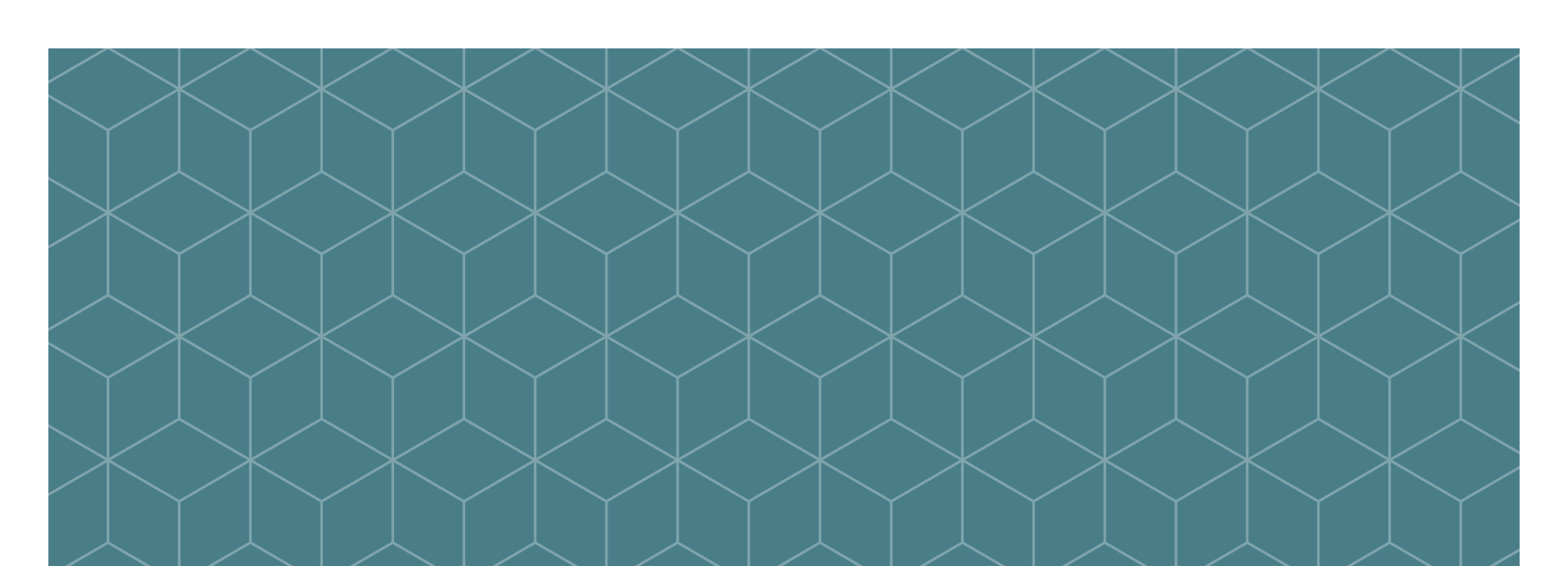
SOU 2018:71 En andra och en annan chans – ett komvux i tiden.

Övrigt

Skolinspektionen (2011) Mottagande i särskolan under lupp, dnr 40–2011:348.

Skolverket (2014) Integrerade elever.

Skolverket (2016) Rapport 435 Gymnasiesärskolan – uppföljning och analys av 2013 års reform.

Skolverkets allmänna råd (SKOLFS 2023:129) om mottagande i anpassade grundskolan och anpassade gymnasieskolan samt om urval till anpassade gymnasieskolans nationella program är rekommendationer om hur huvudmän och rektorer kan eller bör arbeta för att se till att mottagande och urval sker på rätt grunder och på ett sätt som är rättssäkert för eleverna.

Kommentarerna syftar till att göra det lättare att förstå och tillämpa de allmänna råden och ska ses som stöd vid tillämpningen av råden.